

А. В. Денисова, доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-5551-9297

В. Л. Грохольський, доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри
адміністративного права та адміністративного процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-5551-9297

СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ

У статті розглянуто суб'єкти забезпечення протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Досліджено роль та місце суб'єктів забезпечення протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а також проаналізовано діяльність Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, як суб'єкта забезпечення протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.

Проаналізовано законодавство про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними, зроблено акцент на те, що відповідно до частини 1 статті 3 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів та зловживання ними» механізм реалізації заходів забезпечення протидії НОНЗПРП передбачає, що протидію незаконному обігу НЗПРП здійснюють: Національна поліція, Служба безпеки України, Офіс Генерального прокурора, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах захисту державного кордону, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу та інші органи виконавчої влади в межах наданих їм законом повноважень.

Констатовано, що недовершеність державної системи публічного адміністрування в сфері протидії поширенню наркоманії, хіба що має місце в боротьбі із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, відсутність ефективної взаємодії органів виконавчої влади та органів національної поліції, які безпосередньо призначені протидіяти поширенню наркоманії, безпосередньо створює загрозу забезпеченню правопорядку, національній безпеці держави та генофонду нації.

Ключові слова: суб'єкти забезпечення протидії, незаконний обіг, наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсор, взаємодія суб'єктів, адміністративно-правове забезпечення.

A. V. Denysova, V. L. Grokholskyi. Subjects of ensuring countermeasures against the illegal circulation of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors

The article examines the subjects of countermeasures against the illegal circulation of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors.

The role and place of the subjects of combating the illegal circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues and precursors were studied, as well as the activity of the State Service of Ukraine for Medicinal Products and Drug Control as a subject of combating the illegal circulation of narcotic drugs and psychotropic substances was analyzed, their analogues and precursors.

The legislation on measures to counter the illegal circulation of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors and their abuse was analyzed, the emphasis was placed on the fact that in accordance with Part 1 of Article 3 of the Law of Ukraine "On Measures to Counter the Illegal Traffic in Narcotic Drugs, Psychotropic Substances and Precursors and Their Abuse" the mechanism the implementation of measures to ensure the countermeasures against illegal drugs of abuse provides that the fight against the illegal circulation of drugs of abuse is carried out by: The National Police, the Security Service of Ukraine, the Prosecutor General's Office, the central body of the executive power implementing the state customs policy, the central bodies of the executive power implementing the state policy in the spheres of the protection of the state border, the circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues and precursors, countermeasures their illegal circulation and other bodies of executive power within the limits of the powers granted to them by law.

It was established that the imperfection of the state system of public administration in the field of combating the spread of drug addiction, except for the fight against the illegal circulation of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors, the lack of effective interaction between executive authorities and national police bodies, which are directly assigned to combat the spread of drug addiction, directly creates a threat to the provision of law and order, the national security of the state and the nation's gene pool.

Key words: subjects of countermeasures, illegal trafficking, narcotic drugs, psychotropic substances, precursors, interaction of subjects, administrative and legal support.

Постановка проблеми. Збільшення обсягів зловживання наркотичних засобів та психотропних речовин серед населення не за медичним призначенням є негативним соціальним явищем для процесу розбудови сучасної Української держави.

Незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (далі НОНЗПЗіП) є суспільно небезпечним, так як на офіційному рівні визнано, що поширення в Україні наркоманії створює загрозу забезпеченню правопорядку, національній безпеці держави та генофонду нації [7].

Незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів - діяння з: культивування рослин, включених до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, пересилання, придбання, збуту, ввезення на територію України, вивезення з території України, транзиту через територію України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що здійснюються з порушенням законодавства про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів досліджували А.М. Волошук, Р.Р. Грень, І.В. Дроздова, А.П. Кицул, М.П. Легецький, В.М. Малюга, О.О. Михайлецький, В.В. Недільський, Д.Й. Никифорчук, Д.О. Ноздрін, А.І. Осипенко, М.А. Погорецький, Л.В. Сорока, Р.В. Тарасенко, О.Л. Хитра, О.М. Шевчук, Х.П. Ярмакі та ряд інших науковців.

Метою статті є визначення суб'єктів забезпечення протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в Україні існує певна систему суб'єктів протидії НОНЗПРіП, отже відповідно до частини 1 статті 3 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів та зловживання ними» механізм реалізації заходів забезпечення протидії НОНЗПРіП передбачає, що протидію незаконному обігу НЗПРіП здійснюють: Національна поліція, Служба безпеки України, Офіс Генерального прокурора, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах захисту державного кордону, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу та інші органи виконавчої влади в межах наданих їм законом повноважень.[1].

Відповідно Модульного Закону про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори від 16 листопада 2006 року №27-6 зміст статей 8 та 9 дає можливість встановити суб'єктів протидії «Спеціально-уповноважений державний орган у сфері законного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а також у галузі протидії їх незаконному обігу – правоохоронний орган, який на підставі національного законодавства, уповноважений на виконання завдань у вказаних галузях» [2].

Аналізуючи законодавство з питань протидії НОНЗПРіП, можемо класифікувати суб'єктів адміністративно-правового забезпечення протидії НОНЗПРіП на суб'єктів загальної компетенції у відповідній сфері.

Одним із суб'єктів забезпечення протидії НОНЗПРіП в Україні є Верховна Рада України, яка в межах своєї компетенції на законодавчому рівні здійснює відповідні заходи, що сприяють зменшенню правопорушень, що пов'язані з наркотиками, а саме приймає закони у цій сфері. [3].

Наступним суб'єктом є Президент України, оскільки відповідно Конституції України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини та громадянина. Повноваження Президента України, в межах яких здійснюється протидія НОНЗПРіП належать: а) зупинення дії актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності; б) підписання законів, прийнятих Верховною Радою України щодо сфери волонтерської діяльності; в) підписання Указів та інших нормативних актів в межах своєї компетенції. [3].

Повноваження Кабінету Міністрів України в галузі протидії НОНЗПРіП передбачені Конституцією України: здійснення внутрішньої політики держави, виконання законодавства України; вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості; забезпечення проведення політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, культурного розвитку, охорони довкілля та ін. Відповідно до статті 117 Конституції України видає постанови і розпорядження, в тому числі і в сфері протидії НОНЗПРіП [3,6].

Сучасна модель державної політики у сфері контролю за обігом наркотиків, боротьби з їх незаконним обігом та протидії наркоманії передбачає, що суб'єктами її формування та реалізації є: з питань визначення і формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу та її стратегічних засад і напрямів – Президент України; у сфері законодавчого забезпечення державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу – Верховна Рада України; з питань концептуального розроблення та реалізації державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу як складової частини всіх сфер життєдіяльності суспільства – Кабінет Міністрів України; з питань формування і забезпечення реалізації державної політики у сфері обігу наркотиків, запобігання та протидії їх незаконному обігу в межах наданих повноважень; здійснення державного регулювання, контролю та координації діяльності органів виконавчої влади у цій сфері; взаємодії та інформаційного обміну з міжнародними організаціями і компетентними органами іноземних держав, аналізу та оцінки впливу наркоманії та наркозлочинності на суспільство, економіку і міжнародні відносини, права та свободи людини – Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками; у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків, їх аналогів та прекурсорів, проведення оперативно-розшукових заходів, виконання функцій виявлення, недопущення вчинення та розкриття злочинів – правоохоронні органи; у сфері створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських наркотичних засобів; надання медичної допомоги щодо їх застосування; лікування, профілактики та реабілітації наркозалежних осіб – Міністерство охорони здоров'я України; у сфері організаційно-практичного забезпечення профілактики та реабілітації наркозалежних осіб – Міністерство освіти і науки України, Міністерство соціальної політики України та інші центральні органи виконавчої влади; з питань профілактики, лікування, реабілітації наркозалежних осіб, ефективного застосування знеболюючих засобів при хронічних патологічних станах – заклади охорони здоров'я, реабілітаційні центри незалежно від форми власності; з питань організації виконання законодавства у сфері обігу наркотиків та їх прекурсорів на відповідних територіях в межах їх повноважень – органи місцевого самоврядування [3].

Аналіз положень чинного законодавства України про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори дозволяє дійти висновку, що у системі суб'єктів забезпечення протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів законодавцем виокремлено декілька груп, залежно від кола повноважень таких суб'єктів.

Органи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (Національна поліція, Служба безпеки України, Офіс Генерального прокурора, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах захисту державного кордону, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу та інші органи виконавчої влади в межах наданих їм законом повноважень [1, ч. 1 ст. 3]).

Органи виконавчої влади, уповноважені законом на здійснення контролю у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та вирішення завдань у сфері протидії їх незаконному обігу, у разі виявлення порушень порядку цього обігу застосовують у межах своєї компетенції відповідні заходи щодо усунення таких порушень, і в разі наявності в діях осіб ознак адміністративного чи кримінального правопорушення зобов'язані надіслати інформацію або подати матеріали до відповідних правоохоронних органів, які ведуть боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. [1, ч. 2 ст. 3]).

Відповідно до положень п. 45 Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом, контроль за виконанням суб'єктами господарювання вимог законодавства у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів здійснюється Державною службою України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, Міністерством охорони здоров'я України, Національною поліцією, Службою безпеки України, Держмитслужбою та іншими органами в межах їх повноважень, визначених законодавством [4].

У той же час, органи виконавчої влади, уповноважені законом на здійснення контролю у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та вирішення завдань у сфері протидії їх незаконному обігу, у разі виявлення порушень порядку законного обігу застосовують у межах своєї компетенції відповідні заходи щодо усунення таких порушень, і в разі наявності в діях осіб ознак адміністративного чи кримінального правопорушення зобов'язані надіслати інформацію або подати матеріали до відповідних правоохоронних органів, які ведуть боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [1 ч. 2 ст. 3].

Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками у системі суб'єктів протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів є одним із основних державних органів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (Держлікслужба) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра охорони здоров'я.

Основними завданнями Держлікслужби є:

реалізація державної політики у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, медичних виробів та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також внесення Міністром охорони здоров'я пропозицій щодо формування державної політики у зазначених сферах;

ліцензування господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів), оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

технічне регулювання у визначених сферах;

здійснення державного регулювання і контролю у сферах обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їх незаконному обігу;

ліцензування господарської діяльності із заготівлі і тестування донорської крові та компонентів крові незалежно від їх кінцевого призначення, із переробки, зберігання, розподілу та реалізації донорської крові та компонентів крові, призначених для трансфузії [5].

Висновки. Наявність достатньої кількості в системі органів влади суб'єктів, уповноважених законодавцем на вирішення завдань у сфері протидії НОНЗПРiП веде активну боротьбу з незаконним розповсюдженням наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Саме з метою забезпечення охорони суспільних відносин у сфері народного здоров'я у нашій державі діє особливий правовий режим обігу наркотичних засобів. Особливість такого правового режиму полягає в тому, що державою встановлюється спеціальний перелік зазначених засобів і речовин, обмеження їх використання, та контроль за їх обігом.

Список використаних джерел:

1. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів та зловживання ними: Закон України від 15.02.1995 року № 65/95-ВР URL: <https://docs.dtki.ua/doc/62/95-%D0%92%D0%A0>

2. Модульний Закон про наркотичні засоби, психотропні речовини і їх прекурсори від 16 листопада 2006 року №27-6. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1014.5709.0>

3. Павкович С.М. Правові підстави реалізації адміністративних повноважень щодо забезпечення протидії незаконному обігу наркотичних засобів : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний університет бізнесу і права». Херсон, 2019.236 с.

4. Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2009 р. № 589. *Офіційний вісник України*. 2009. № 44. Ст. 1477.

5. Про затвердження Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками: постанова Кабінету Міністрів України: від 12 трав. 2015 р. № 647. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/647-2015-%D0%BF#Text>

6. Сірко В.С. Адміністративно-правове забезпечення волонтерської діяльності в Україні.: дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеський державний університет внутрішніх справ. Одеса, 2018.246 с.

7. Bezpalova, O., Dzhafarova, M., Volkovych, O., Rudoi, K., Minchenko, O. Police competence as a subject of countering and combating illicit drug trafficking. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 2020, 23(4), pp. 1-6.